

Umelecké spracovanie literárnej predlohy Gastona Leroux – *Fantóm Opery*

Jana Pecníková, Filozofická fakulta UMB, Banská Bystrica, jana.pecnikova@umb.sk

Simona Pekárová, Filozofická fakulta UMB, Banská Bystrica,
simapekarova@gmail.com

Kľúčové slová: fantóm, Opera, Leroux, Garnier

Key words: phantom, Opera, Leroux, Garnier

Román *Fantóm Opery* môžeme považovať za jedno z najznámejších diel Gastona Leroux. Bolo napísané v čase, kedy sa už Leroux menej sústreďoval na prácu novinára a viac sa zaoberal písaním románov a poviedok. Prvýkrát bol vydaný formou seriálu, rozdelený na viac častí, vo francúzskych novinách *Le Gaulois* v roku 1909. Neskôr bol takýmto spôsobom taktiež vydávaný v ostatných európskych štátoch a v Severnej Amerike. Do angličtiny ho preložil v roku 1911 Alexander Teixeira de Mattos.

Dej je prezentovaný ako príbeh zložený z viacerých žurnalistických vstupov, ktoré vyvolávajú dojem pravdivosti. Čitateľ nadobúda ilúziu, že Leroux predostiera skutočný príbeh a vôbec nepochybuje o opaku. Žurnalistickým štýlom sa snaží autor docieľiť autenticnosť. Tú dokladá tiež faktami, ktoré používa najmä v *Predhovore* a *Doslove*. Leroux o sebe dokonca tvrdí, že sa stretol s viacerými svedkami, ktorí podporujú jeho teóriu o skutočnej existencii fantóma. „*Spočiatku som bol nedôverčivý, ale keď mi Peržan s detskou nevinnosťou rozpovedal všetko, čo z vlastnej skúsenosti vedel o fantómovi, a keď mi predložil jasné dôkazy o jeho existencii.....*“ „*(...)nemohol som ďalej pochybovať. Nie, nie! Fantóm nebol prelud!*“ (Leroux, 1992, s. 6).

Celé dielo teda vyznieva ako skutočná udalosť. Je zrejmé, že si čitateľ musí na celú vec urobiť vlastný názor, čo je však dosť zložité, nakoľko presvedčivosť Leroux je až zarážajúca. V *Doslove* začína dokonca slovami: „*TOTO JE PRAVDIVÝ PRÍBEH FANTÓMA OPERY*“ (Leroux, 1992, s. 234). Aj napriek tomu, že napísaniu diela predchádzal, podľa viacerých vyjadrení autora v diele, vlastný výskum, je toto podľa nášho názoru vskutku trúfalé vyjadrenie.

Gaston Leroux je ako spisovateľ je známy svojou záľubou v komplikovaných dejových líniiach a zápletkách. Inak tomu nebolo ani v prípade *Fantóma Opery*. Prvým kľúčovým momentom diela je séria náhodných smrteí v opere. Hneď v úvode sa dozvedáme o smrti hlavného kulisára Jozefa Buqueta, ktorého našli obeseného v treťom suteréne. Už tu sa naplňajú obavy, ktoré dovtedy každý považoval za povery a nezmysly. Okrem neho umierajú záhadným spôsobom ďalší dvaja ľudia prepojení s Operou.

Gaston Leroux nás v deji presvedča, že po tejto udalosti je už všetkým v *Opere* jasné, že zahrávať sa s tajomným mužom neprináša žiaden ošoh. Buquet zomrel, pretože bol príliš zvedavý a nevinná žena preto, že mala nahradiť fantómovu uvádzačku, pani Giriovú, ktorú si sám vybral a vedenie ju prepustilo, nakoľko neverilo v existenciu fantóma. Taktiež desil ľudí, ktorí si prenajali Lóžu č.5 v hľadisku, pretože práve túto lóžu požadoval od riaditeľov v rámci dobrých vzťahov na celý rok pre seba. Historické pramene dokazujúce obsadenosť lóže č. 5 nám nie sú známe, avšak odkazujeme sa na detektívne schopnosti autora románu.

Druhým kľúčovým faktorom v diele je vzťah fantóma (Erika) s Kristínou Daaé. Zjavoval sa jej formou záhadného *Hlasu*, ktorý nikdy nevidela, len počula. Učil ju spievať v predstave, že sám zosobňuje *Anjela hudby*. Vďaka jeho hodinám viackrát očarila parížske publikum. Fantómov vzťah ku Kristíne je prejavom posadnutosti až chorobnej naviazanosti

na inú osobu. Ako to uvádza sám autor v texte: „...som všade tam, kde ste vy, Kristína“ (Leroux, 1992, s. 109).

Krátka analýza kľúčových momentov diela nám naznačuje, že fantóm opery – Erik sa prejavuje ako krutý človek, ktorý nešetrí životy nevinných ľudí v snahe dosiahnuť svoj cieľ. Na druhej strane, pre svoju čistú lásku ku Kristíne, je schopný nechať ju odísť a nepokračovať vo svojej krutosti i ďalej. Príbeh fantóma, ktorý pripomína zviera, ale zároveň je schopný ľudského citu, je nosnou témou diela. Avšak, pre hlbšiu snahu porozumenia románu je nevyhnutné poznanie identity Erika – fantóma Opery

Identita Fantóma

Ak sa zaujímate o pôvod a identitu fantóma, môžeme vychádzať z viacerých zdrojov. Nakoľko sa ale dodnes nezistilo, či sú legendy o jeho existencii pravdivé, rozhodli sme sa v tejto časti primárne vychádzať priamo z diela *Fantóm Opery*. Leroux (1992) tvrdí, že pri svojich zisteniach vychádza z priameho svedectva Peržana, ktorý sa s fantómom zoznámil už v minulosti a pozná jeho príbeh.

Na úvod je dôležité zdôrazniť, že fantóm nie je žiaden duch, ani prelud. Je to muž z mäsa a kostí. Podľa Lerouxa (1992), pochádzal fantóm z malého mestečka Rouen. Narodil sa znetvorený. V diele sa spomína, že znetvorené deti nepomenúvali a tak si dal sám meno Erik. Kvôli svojmu vzhľadu sa ho ľudia stránili. Dokonca aj jeho vlastní rodičia sa nevedeli zmieriť s tým, ako Erik vyzerá. „*Moja matka, daroga, moja úbohá biedna matka nikdy nechcela, aby som ju pobožkal... Utekala predom mnou... a hádzala mi masku*“ (Leroux, 1992, s. 231). Tieto okolnosti ho donútili v pomerne mladom veku opustiť domov. V tom čase bolo vcelku bežné, že ľudí s rôznymi anomáliami vystavovali na posmech celému mestu za peniaze. Takýmto spôsobom si zarábala na jarmokoch aj Erik. Priučal sa taktiež u cigánov, vďaka čomu sa stal výborným spevákom, bruchovravcom a kúzelníkom. Chýry o jeho schopnostiach sa dostali až do Perzie, za múry paláca v Mazenderane, kde býval šach aj so svojou mladou milenkou. Erika dali priviezť do paláca, kde ju mal zabávať. No čoskoro nadobudol jeho pobyt úplne iný rozmer. Šach totiž využil Erikovu chladnokrvnú povahu, pravdepodobne následok celoživotného nedostatku lásky a nútil ho k páchaniu krutých zločinov. „*Zapríčinil tam veľa hrozného. Zdalo sa totiž, že nerozozná dobro od zla; podieľal sa na niekoľkých politických vraždách rovnako pokojne, ako s diabolskou vynaliezavosťou bojoval vo vojne proti afgánskemu emirovi*“ (Leroux, 1992, s. 239).

Leroux (1992) nám taktiež vykresľuje Erikovu záľubu v architektúre a jeho schopnosti vidieť veci inak ako bolo zvykom. Postavil pre šacha palác, ktorý svojou dômyselnosťou a prepracovanosťou zďaleka prevyšoval štandard. Bolo v ňom plno prepadlísk, padacích dverí, tajných otvorov a chodieb. „*Dielo sa mu vydarilo a bolo také dômyselné, že sa Jeho Veličenstvo mohlo všade prechádzať bez toho, aby ho spozorovali a zmiznúť, no nikto nevedel ako.*“ (Leroux, 1992, s. 239). No nakoľko panovník nechcel, aby bolo podobné dielo postavené aj pre niekoho iného, chcel ho dať zabiť. Život mu zachránil muž neskôr zvaný Peržan, ktorý bol v tom čase veliteľ štátnej polície. Riskujúc svoj vlastný život, nechal ho ujsť. Erik ušiel do Carihradu, kde preukazoval svoje služby sultánovi. Z rovnakých príčin ako predtým, však musel znova ujsť.

Dostal sa až do Paríža, kde sa v tej dobe pracovalo na stavbe Opery. Stal sa murárom a pomáhal pri stavbe základov. Práve tam mal údajne znova využiť svoj dôvtip a zahrnúť do stavby množstvo prepadlísk a tajných dverí. Tajne a nepozorovane si taktiež vraj postavil obydlie, kde sa ukrýval pred zrakmi zvedavých ľudí. Leroux tvrdí, že na výstavbe svojho bytu pracoval tajne počas obdobia, kedy boli stavebné práce za Komúny úradne zastavené. Byt sa vraj našiel v zachovalom stave, no o tejto teórii sme nenašli žiadne relevantné dôkazy. Leroux ale potvrdzuje, že Erik skutočne žil v podzemí Opery.

Rovnakú teóriu ako Leroux prináša v roku 1993 Renata de Waele, ktorá v tom čase pracovala ako manažérka styku s verejnosťou v *Opere*. Prostredníctvom článku v *Café de la Paix (The Legend, 2014)* informuje o Erikovej minulosti. Tvrdí, že bol objavený byt, ktorý údajne patril fantómovi. Hodnovernosť oboch týchto výpovedí, Lerouxovej aj de Waele nemožno potvrdiť, nakoľko sa sama de Waele vyjadrila, že ak by aj existoval dôkaz o existencii fantóma, Opera by ho zničila. Tak či onak, vedenie je vo vyjadreniach opatrné a detaily si necháva pre seba. Nadšenci románu však dodnes veria, že existuje dôkaz o Erikovej existencii. Tieto dohady rozpútalo ďalšie vyjadrenie de Waele, podľa ktorého sa v útrobach *Opery* našla zohavená kostra s prsteňom na ruke. Ten vraj obsahoval iniciály CD, podľa nej Christine Daaé, mladej speváčky, ktorá bola Erikovou múzou.

Autor nám taktiež približuje fantómovu druhú identitu. Ako tajomný hlas sa prihovára speváčke Kristíne Daaé. Predstavuje sa jej ako *Anjel hudby*. Využíva pri tom príbehy, ktoré Kristíne kedysi dávno rozprával jej otec. Tie sa týkajú *Anjela hudby*. Jej otec tvrdí, že každého veľkého umelca raz tento anjel navštívi a to ho robí výnimočným. Vraj sa zjavuje len vyvoleným. Málokto však tuší, čo je za touto výnimočnosťou a preto sa títo ľudia často považujú za geniálnych. Jej otec ho vraj nikdy nepočul. „*Ale ty, dieťa moje, ho jedného dňa začuješ. Keď budem v nebi, pošlem ti ho, sľubujem.*“ (Leroux, 1992, s. 49). Erik Kristínu presvedčí, že práve on je spomínaný anjel a posielal ho jej otec.

Toto pomenovanie vyjadruje Erikovu lásku k hudbe. Autor poukazuje na fakt, že aj napriek svojmu odpudivému vzhľadu, vnútri tohto človeka sa skrýva duša umelca, ktorý by svojím prejavom ohromil nejedno publikum.

Pre lepšie dokreslenie obrazu fantóma a dôvodov, prečo bol opisovaný ako stelesnenie hrôzy, považujeme za dôležité spomenúť taktiež jeho fyzický vzhľad. Vychádzame pri tom najmä z Lerouxovho diela *Fantóm Opery* (1992), kde sa vyskytuje viacero užitočných informácií. Tie nám autor podáva predovšetkým prostredníctvom svedectiev zakomponovaných v príbehu.

Podľa hlavného kulisára Buqueta, ako prvú si na fantómovi človek všimol umrlčiu lebku. Jeho výzor nápadne pripomínal kostlivca. „*Je strašne chudý a frak sa mu pliance okolo kostry. Oči má také hlboké, že ledva rozoznáš nehybné zrenice....Kožu, napätú na kostre ako koža na bubne, nemá bielu, ale odporne žltú. Nos má taký malý, že ho z profilu ledva vidieť, je naňho preto strašný pohľad*“ (Leroux, 1992, s. 10). Hlavu vraj ešte dopĺňa pár kadiér namiesto vlasov.

Pri ďalšom stretnutí už nefiguroval kulisár, ale vedenie *Opery*, ktoré túto zvláštnu tvár opísalo ako sinavú a neprirodzenú, s jamami namiesto očí. Poslednú výpoveď o jeho vzhľade ponúka fantómov známy, Peržan, ktorý prezrádza, že keď sa chcel Erik ukázať na verejnosti, na zakrytie diery, ktorú mal miesto nosa, mu slúžil nos z lisovaného papiera spolu s fúzami. „*Veľmi mu to nepomohlo zmierniť jeho umlčí výzor, lebo keď prechádzal okolo, ľudia si za jeho chrptom vraveli: „Pozri, smrčka ide!“ , ale predsa len bol naňho znesiteľnejší pohľad*“ (Leroux, 1992, s. 190).

Aj napriek fyzickému vzhľadu, ktorý pripomínal netvora, autor poukazuje na fakt, že Erik svojím správaním len reagoval na správanie sa okolia, ktoré ním celý život opovrhovalo. „*Pokladal sa za vydedenca ľudstva, preto nebol úzkostlivý a používal svoje nezvyčajné vlohy a zručnosť, ktorou ho obdarila príroda, aby ho odškodnila za jeho ukrutnú mrzkosť, na vydieranie smrteľníkov, a to zavše tým najvynaliezavejším spôsobom.*“ (Leroux, 1992, s. 238). Môžeme tvrdiť, že podľa Lerouxa (1992) bol Erik v hĺbke duše dobrý človek, bol len nešťastný. „*Mal srdce, schopné obsiahnuť celú zem, a musel sa napokon uspokojiť s pivnicou. Fantóm Opery si bezpochyby zaslúži náš súcit.*“ (Leroux, 1992, s. 240).

Fantóm Opery ako umelecká inšpirácia

Fantóm Opery je opradený istou dávkou tajomstva. Pravdepodobne preto, že jeho existencia nikdy nebola potvrdená ani vyvrátená, je zdrojom mnohých fantázií a dohadov, ktoré boli spracované či už v písomnej alebo obrazovej forme. Aj napriek tomu, že všetky adaptácie sa prvotne inšpirovali Lerouxovým dielom *Fantóm Opery*, všetky sú spracované jedinečne a mnohé z nich sa od tento knižnej predlohy veľmi líšia. V nasledujúcej časti sa zameriavame na priblíženie filmových a literárnych adaptácií, rovnako ako aj na ďalšie umelecké aspekty, ktoré Leroux svojím dielom ovplyvnil.

Lerouxov príbeh vo filmovom umení prechádza neustále zmenami. Či už formou zobrazenia fantóm, prostredia, alebo dejových obmien. Prvý krát sa Erik objavil na plátne v roku 1925, v podobe nemého filmu v hlavnej úlohe s Lonom Chaneyom. Práve toto spracovanie odštartovalo sériu príbehov, ktoré si v nasledujúcich rokoch získalo mnoho fanúšikov. Medzi ne patria napríklad filmy z rokov 1943 a 1962 s rovnomeným názvom. Ďalšej adaptácie sa verejnosť dočkala až v roku 1983 po čom nasledovali vydania z rokov 1987, 1989 a 1991. Medzi tým bolo natočených niekoľko filmov s touto tematikou.

V roku 1986 sa uskutočnila premiéra muzikálu z dielne Andrew Lloyd Webbera, ktorá sa neskôr dočkala aj svojej filmovej verzie. „*Muzikál sa odvtedy stal najväčšou výpravnou šou na svete, ktorá sa hrá v 100 mestách a 17 krajinách. Vyhrala taktiež 7 Cien Tony. Stále sa hráva na Broadwayi, kde sa udomácnil už rok po premiére*“ (*The Phantom of the Opera*, 2006).

Filmová verzia muzikálu pochádza z roku 2004 v réžii Joela Schumachera. V hlavnej úlohe sa predstavil Gerard Butler ako fantóm a Emmy Rossum ako Kristína. Podľa našich informácií ide o zatiaľ posledný film s podobnou tematikou.

Filmové spracovanie z roku 2004 pochádza z dielne Andrew Lloyd Webbera, ktorý ho produkoval a rovnako je aj autorom hudby. Ako sa vyjadril sám autor, dlho sa s kolegami odhodlávali k tomuto kroku vzhľadom na veľkú úspešnosť muzikálového spracovania na pódii. Neboli si istí, aký dopad bude mať filmová verzia a či nezatieni ich predchádzajúce úsilie. Ukázalo sa však, že ich obavy boli zbytočné a obe spracovania sa tešia veľkej obľube zo strany publika.

Na prvý pohľad sa môže zdať, že táto filmová verzia má veľa spoločného s jej knižnou predlohou. No pri hlbšom skúmaní sme dospeli k záveru, že Weber si mnohé prikrášľuje a zjednodušuje. Je to však pochopiteľné, nakoľko v literárnej predlohe mohol Leroux použiť mnoho opisov, vysvetlení a odbočení od deja, zatiaľ čo Weber musel dej zjednodušiť a prispôbiť tak, aby bol zrozumiteľný aj pre diváka, ktorý sa s knižnou verzou nestretol. Sám Weber (*Interview*, 2014) sa vyjadril, že zakomponovanie toľkých dejových línií do scenára by bolo príliš náročné. Vo filmovej verzii sa ani raz nespomína meno Erik. Taktiež nič z Lerouxových zistení z fantómovej minulosti v Perzii nebolo použité.

Okrem fantómovho života vidíme v súvislosti s ním taktiež aj iné rozdiely. Napríklad vzhľad. Reči o umrlejšej lebke a tele kostlivca v Lerouxovom románe nás naplňajú istým očakávaním, ktoré však vôbec nekorešponduje s Webberovým zobrazením. Pravdepodobne chcel, aby s fantómom spoločnosť viac súcitila ako ho nenávidela a odsudzovala. Preto chcel do jeho postavy vniesť viac ľudskosti. Preto aj vzhľad musel byť o niečo ľudskejší. Vo filmovom zobrazení pripomína fantóm úplne normálneho muža, ktorý sa okrem masky cez pol tváre ničím neodlišuje od ostatných. Nevyvoláva v nás preto hrôzu, ako bolo zvykom v predošlých spracovaniach. V ničom teda nepripomína Lerouxovho fantóma.

Isté rozdiely tiež môžeme vidieť v jeho vzťahu ku Kristíne. V knihe je zjavné, že Kristína mu prejavuje náklonnosť skôr zo strachu. No vo filme si aj menej pozorný divák všimne scény, pri ktorých je zjavná aj Kristínina náklonnosť k fantómovi. Všetka pôvodne myslená hrôza sa stráca a do popredia vystupuje len láska. Aj napriek tomu, že aj vo filme dôjde k úmrtiu niektorých postáv, divák nemá pocit chladnokrvnosti zo strany fantóma. Celý

dej je sprevádzaný spevom a dojímavou hudbou, čo len umocňuje dojem, že ide o milostný príbeh.

Vo filmovej verzii sa tiež vyskytujú aj iné posuny v deji, čo ale pokladáme za adekvátne vzhľadom na možnosti filmového spracovania.

Webberove spracovanie nám prináša taktiež väčší dôraz na symboly, ktoré sú sčasti prítomné aj v Lerouxovom diele. Predovšetkým je to maska. Leroux sa jej príliš nevenuje, takže nie je známe, ako by mala podľa neho vyzeráť. Vo Webberovej verzii však fantóm strieda bielu a čiernu masku. Maska môžeme chápať ako znak skrývania sa pred ostatnými kvôli svojej zdeformovanej tvári, ale ak kvôli svojej duši. Biela farba môže symbolizovať čistotu a vnútornú krásu, ktorá je skrytá hlboko vo fantómovom vnútri. No čierna zasa jeho chladnokrvnú povahu, temnotu a zlo. Striedanie týchto dvoch farieb masky podľa nás symbolizuje kontrast medzi týmito dvomi povahovými črtami, ktoré sa bijú vo fantómovej duši a taktiež kontrast medzi zovňajškom a vnútrom.

Druhý symbol sa vyskytuje vo Webberovom spracovaní z roku 2004. Ide o červenú ružu previazanú čiernou stužkou. Táto sa v príbehu vyskytuje niekoľkokrát a podľa nášho názoru symbolizuje taktiež fantóma, jeho lásku, ale aj bolesť. Súdiac podľa farieb aké zvolil Webber, červená ako symbol vášne, lásky a emócií, môže vyjadrovať fantómovu lásku, zatiaľ čo čierna symbolizuje práve jej nenaplnenosť a fantómov smútok. V príbehu sa vyskytuje vždy vtedy, keď chce fantóm zanechať za sebou stopu. Konkrétne napríklad po Kristíninom triumfe v Opere, medzi všetkými ostatnými kvetinovými darmi ležala aj červená ruža s čiernou stužkou. Alebo keď primadona počas predstavenia začala spievať ako ropucha, Kristína ako jej náhradníčka sa šla do šatne prezliecť a našla tam červenú ružu s čiernou stužkou. Pri všetkých udalostiach, s ktorými mal niečo dočinenia fantóm, sa vyskytuje tento symbol. Poslednýkrát sa v príbehu s ružou stretávame, keď ide vikomt De Chagny položiť kvety na Kristínin hrob a na ňom leží čerstvá červená ruža previazaná čiernou stužkou.

Oba tieto symboly, rovnako ako aj ostatné aspekty robia toto spracovanie veľmi obľúbeným a zapamätateľným.

Druhé spracovanie pochádza z roku 1962, ktorý produkoval Anthony Hinds. V hlavných úlohách sa predstavili Herbert Lom ako fantóm a Heather Sears ako Kristína. Táto verzia sa v maimálnej miere odlišuje od verzie z roku 2004. Aj napriek tomu, že je tak isto inšpirovaná dielom Gastona Lerouxa, jej dejová línia a zobrazenie fantóma je úplne odlišné.

Na začiatok je nutné podotknúť, že v tomto prípade sa dej odohráva nie v Paríži, ale v Londýne, v Londýnskej opere, okolo roku 1900. Fantóm je tu zobrazený ako úplne obyčajný muž, ktorý, ako sa neskôr dozvedáme, písal hudbu. Má aj svoje občianske meno, profesor Petrie. Jedného dňa priniesol svoje diela do Londýnskej opery, kde žiadal o kúpu týchto skladieb a tak isto aj o ich vydanie. Bohatý muž, ktorý prispieval na chod opery, Lord D'Arcy ich od neho kúpil len za 50 libier, aj napriek tomu, že tam bolo niekoľko symfónií a aj kompletná opera. Profesor ponuku prijal, no ešte v ten deň sa do tlačiarne dostali tieto diela pod autorstvom Lorda D'Arcyho. To Profesora rozrušilo a v noci sa tam vlámal. Keď sa však pokúšal všetky vytlačené noty spáliť, oheň sa nedopatrením preniesol aj na zem. V snahe zhasiť ho, vylial z fľaše tekutinu v domnení, že ide o vodu. Bola to však kyselina a profesorovi spálilo tvár. V bolestiach ušiel a spadol do rieky, odkiaľ ho prúd doplavil do podzemného kanála, kde zostal bývať a ukrýval svoju tvár. Na verejnosť prenikla správa, že je mŕtvy.

Inšpiráciu Lerouxovým dielom potvrdzujú viaceré dejové zápletky, ako napríklad úmrtie niektorých postáv alebo únos Kristíny. Autor scenára však zmenil mená hlavných postáv a taktiež aj ostatné časti deja. Rozdiel môžeme vidieť tak isto aj pri únose Kristíny. Fantóm sa dozvedel, že operu pod falošným autorstvom D'Arcyho idú uviesť na scénu. Požaduje, aby hlavnú úlohu spievala Kristína. Unesie ju za účelom zdokonalenia jej

spevákkeho prejavu, nakoľko má podľa neho prekrásny hlas. Neprejavuje k nej žiadne city, dokonca keď namieta, že už je unavená, udrie ju. Správa sa k nej hrubo a chladnokrvne, pričom mu záleží len na jej výkone. Nepúta ho k nej žiaden cit.

Rovnako ako celý dej, zmenil autor scenára aj rozuzlenie tohto príbehu. Na premiére, kde skutočne hlavnú postavu spieva Kristína sa objaví v zákulisí a počúva. Je dojatý jej hlasom a spevom. Jeho verný sluha je ukrytý medzi kulisami a lanami nad oponou, kde je odhalený kulisárom a v strachu z dolapenia zoskočí na kovový luster, ktorý visí priamo nad javiskom. Ten nápor nevydrží a spadne. Takmer zasiahne Kristínu, no fantóm sa na ňu vrhne, čím ju zachráni a sám umiera.

Tento príbeh je síce odlišný od svojej literárnej predlohy, no podľa nášho názoru, práve po zmene fantómovho príbehu sa stáva uveriteľnejší a reálnejší. Chýba tam síce milostná zápleтка, no to mu nijako neuberá na zaujímavosti. Dekorácie totiž nie sú pompézne ako v prípade Webberovho spracovania a prostredie je prispôbené pochmúrnej atmosfére celého príbehu. Strohé kulisy, prevládajúce tmavé farby, desivý výzor fantóma. Autorovi v tomto prípade podľa nášho názoru nešlo o súcit diváka s fantómom, aj keď bol podvedený a oklamáný. Spôsob, akým ho zobrazuje, jeho hlas, maska, sinavá pokožka, necitlivosť, to všetko napovedá autorovmu zámeru urobiť z neho negatívnu postavu. V prípade tejto postavy vidíme teda väčší stret s predlohou ako vo Webberovom spracovaní, nakoľko ľudia sa fantóma skutočne báli kvôli jeho výzoru.

Gaston Leroux inšpiroval svojím dielom o tajomnom fantómovi nielen tvorcov mnohých filmov, no taktiež spisovateľov. Existuje množstvo kníh, ktoré sa zaoberajú či už samotným fantómom, Anjelom hudby, Kristínou, maskou či údajnými pamäťami Kristíny či Raoula. Za všetky podľa nášho názoru stojí za zmienku dielo od Susan Kay s názvom *Fantóm*, ktoré patrí medzi najznámejšie literárne spracovanie Lerouxovho románu a dočkalo sa taktiež niekoľkých adaptácií.

Okrem filmovej a literárnej produkcie ovplyvnil fantóm aj ostatné umelecké spracovania. Okrem Webberovej dramatickej verzie tohto príbehu sa vyskytlo aj mnoho ďalších pričom prvá z nich už v roku 1975. Posledná známa dramatická verzia je muzikál Andrew Lloyd Webbera *Love never dies* z roku 2009, ktorý sa hrá dodnes. Ďalšie adaptácie pochádzajú aj zo sféry rozhlasových hier, komiksov a detskej literatúry. Rovnako ako aj iných autorov, taktiež hudobných skladateľov a interpretov zaujala téma fantóma natoľko, že existuje niekoľko desiatok piesní či už v podobe prespievaní úvodnej piesne z Webberovho muzikálu, alebo iné piesne, v ktorých sa vyskytuje táto tematika. Z prespievaných verzií sú asi najznámejšie rockové a metalové spracovania. Za všetky spomenieme najmä tie od kapiel *Dreams of Sanity*, *Me First & Gimme Gimmes*, *Iced Earth*, *Nightwish*, *Lacrimosa* a *HolyHell*. Z vážnej hudby je najznámejšie spracovanie od Andrew Lloyd Webbera a Julian Lloyd Webbera, prostredníctvom orchestra *Phantasia*. Ide o orchestrálne spracovanie viacerých piesní z Webberovho muzikálu. Ukážky viacerých piesní spojených do jedného celku za sprievodu rockovej hudby a huslí zvolila ako svoju verziu americká huslistka Lindsey Stirling.

Tematika fantóma je v dnešnej spoločnosti veľmi rozšírená. Existuje množstvo internetových fór a fanúšikovských stránok, kde ľudia zbierajú rôzne informácie a obrázky týkajúce sa tejto problematiky. Tak isto v rôznych článkoch analyzujú svoj postoj k získaným informáciám, sympatie či antipatie ku konkrétnym postavám. Niektorí fanúšikovia sa dokonca stotožňujú s osudmi hlavných postáv natoľko, že zakladajú internetové stránky v ich mene a píšu o ich živote. Tým vyjadrujú svoju náklonnosť. Podarilo sa nám získať informáciu, že existuje istá žena, ktorá sa s osudom Kristíny stotožnila natoľko, že si zmenila svoje občianske meno na Christine Daaé. Jej pôvodné meno bolo Victoria Bohm a pochádza z Anglicka. Tak isto sa nájdú aj iní fanúšikovia, ktorí prejavujú svoju záľubu vcelku zaujímavovo. „*Identifikácia slečny Daaé s dielom nie je vôbec ojedinelá. Uvádzačky v Her*

Majesty's Theatre vidia často ľudí sediacich v rade v maskách fantóma“ (Lister, 1996, s. 1). Na zahraničných webových portáloch sa nachádzajú taktiež internetové obchody, ktoré ponúkajú rôzny tovar, ako napríklad trička, odznaky či šálky, kľúčenky, tašky, kde sú zobrazené motívy fantóma.

Osobnosť fantóma je zdrojom mnohých analýz a názorov, zväčša laických divákov. No pri hľadaní informácií sme narazili na mladú doktorandku psychológie, ktorú zaujal natoľko, že ako odborníčka sa pokúsila a posudok, ktorým sa snažila preukázať, že Erik má isté psychické problémy. Podľa jej názoru ide o diagnózu psychopata, prejavujúcu sa nedostatkom empatie, odhodlanosťou získať všetko čo chce a hneď. To sa malo podľa jej názoru prejavíť v jeho vzťahu ku Kristíne, kde bola jeho láska sebecká a mal majetnícke sklony. Taktiež svoj názor podkladá ďalšou z charakteristických čŕt psychopata, konkrétne problém interakcie s inými ľuďmi a taktiež problém ovládať hnev. (*A clinical interpretation*, 2014). Existuje taktiež množstvo teórií v súvislosti s psychikou fantóma. Autorka jednej internetovej stránky sa dokonca zamýšľala nad sexualitou Erika, Raoula a zamýšľala sa aj nad tým, či nie je možné, že mali homosexuálne sklony. Aj napriek množstvu fanúšikovských stránok, ktoré sú na webe, je väčšina v anglickom jazyku. Na Slovensku, sa žiaľ nevyskytuje žiadne fórum alebo neoficiálna stránka, kde by si priaznivci vymieňali svoje názory a postrehy.

Záver

Aj napriek tajomstvám, ktoré sprevádzajú údajnú existenciu fantóma, je táto legenda stále živá, vďaka neutíchajúcemu záujmu verejnosti najmä o filmové spracovania. Naším cieľom bolo priblížiť taktiež knižnú verziu, ktorá je síce menej známa, no nemenej zaujímavá ako vizuálne spracovania. Príbeh znetvoreného muža, ktorý len túži po láske a pochopení sa dotýka ľudských srdc už od roku 1910, no zostáva aktuálny dodnes.

Použitá literatúra

A clinical interpretation. 2014. [cit. 2014-02-24]. Dostupné na:

<http://www.phantomoftheopera.com/modules/newbb/viewtopic.php?topic_id=13026&forum=9>

FISHER, T. 1962. *Fantóm Opery*, Veľká Británia. 84 min.

For fans of Phantom. 2014. [cit. 2014-02-24]. Dostupné na:

<<http://www.phantomoftheopera.com/site/modules/article/>>

Interview. 2014. [cit. 2014-02-20]. Dostupné na:

<<http://www.darkhorizons.com/features/883/andrew-lloyd-webber-for-the-phantom-of-the-opera>>

LEROUX, G. 1992. *Fantóm Opery*. Bratislava: Danubiaprint, 1992. 239 s. ISBN 80-218-015-9

LISTER, D. 1996. *She's seen the show 41 times. So what is the secret behind the phantom's mask?*. [cit. 2014-02-22]. Dostupné na: <http://www.independent.co.uk/news/shes-seen-the-show-41-times-so-what-is-the-secret-behind-the-phantoms-mask-1357494.html>

SCHUMACHER, J. 2004. *Fantóm Opery*, Veľká Británia. 143 min

The legend. 2014. [cit. 2014-02-17]. Dostupné na: <<http://www.ladyghost.com/legend.html>>

The legend. 2014. [cit. 2014-02-17]. Dostupné na: <<http://www.ladyghost.com/legend.html>>

The Phantom of the Opera. 2006. [cit. 2014-02-20]. Dostupné na:

http://www.webring.org/l/rd?ring=phantom;id=60;url=http%3A%2F%2Fwebpace%2Ewebri%2Ecom%2Fpeople%2Fup%2Fphantom_60%2F

Resumé

The novel *Phantom of the Opera* is one of the most famous literary works of Gaston Leroux. In the article, we focus on the identity of phantom and the presentation of phantom in diverse artistic productions. The theme of love and music is a source of an inspiration for many other authors. The novel is very topical up till now.